

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Enchiridion Erasmi Roterodami Germani De Milite Christiano

Erasmus, Desiderius

Lypsi, 1516

VD16 E 2746

De homine exteriore & interiore.

urn:nbn:de:hbz:466:1-33324

vt in eo oem sapiētiā vim, summatim contineri iudicauerint. Sed leue pondus huius dogmatis/ apud nos sit, nisi congruit cum literis nostris. Minatur sponsa suā mysticus ille amator in Canticis, ac foras abire iubet, nisi semet cognorit. Si ignoras te o pulchra inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum tuorū. Proinde ne quiuis sibi temere rem tantā arroget, vt ipsi sibi satis sit cognitus, Corpus suum haud scio/ an quisq; plenum norit, & mentis habitum cognoscat quilibet: Paulus, cui conigerat/ vel tertij coeli mysteria discere, semetipsum in nō audet iudicare, ausurus vtiq; si sibi sat esset notus. Si hominem spiritualis, qui omnia diiudicat, iudicandus a nemine, sibi adhuc parum perspicuus erat, nos carnales quid confidimus? Porro miles nimis inutilis videatur, cui neq; suā copia, neq; hostium cohortes satis habeantur cognitae. At homini nō cū homine, verum secum ipsi bellum est, atq; adeo ex ipsis visceribus hostilis acies nobis vltro suppullulat, quē admodum deterrigenis fratribus poetæ fabulant. Vsq; adeo aut tenui discrimine/ ab hoste distat amicus, vt ingens periculū sit, ne parum cauti, v' inimicū p amicum tueamur, vel amicū p hoste ledam. Heret etiā in angelo lucis: dux ille egregius. Noster es inquis an aduersariorū: Ergo quoniā tecū ipse bellū suscepisti: & in hoc prima victoriā spes sita est: si tute tibi sis q; maxime cognitus, simulachrū quoddā tui tibi velut in tabula pponā, vt quid intus: quid in cute sis: plane pernoscas.

¶ De homine exteriore & interiore.

E St igitur homo prodigiosum quoddā aīal, ex duabus: tribusue partibus multo diuersissimis cōpactū: ex anima/ veluti numine quodam: & corpore, tanq; muta pecude. Si quidē corpore vsq; adeo reliquo brutorū generi nō præstamus: vt omnibus eius dotibus inueniamur inferiores: Sed m animā v' o: adeo diuinitatis sumus capaces: vt ipsas etiā angelicas mentes liceat præteruolare: & vnū cū deo fieri. Si tibi corpus additū nō fuisset: numē eras: si mens ista nō fuisset indita, pecus eras. Has duas naturas tam inter se diuersas: summus ille opifex foelici cōcordiā colligarat: at serpens pa

Hominis diffinitio

C iij

eis inimicus, infelici rursus discordia dissecuit, ut iam neque dis-
rimini queat, sine maximo cruciatu: neque coniunctim vivere, sine
affiduo bello, planaque (quod dici solet) utrumque in altero auribus
lupum tenet: possitque mutuo competere, vericulus ille lepidissimus:
nec tecum possuui vivere: nec sine te. Adeo perplexa seditione inter
se tumultuant, veluti diuersa, quae vniu sunt. Corpore enim ut est
ipsi visibile, rebus visibilibus delectatur, ut est mortale, ipsalia sequitur,
ut est graue, deorsum sidit. Contra anima generis aetherei memor,
summa vi sursum mittitur, & cum terrestri mole luctatur, contemnit
ea quae videntur, scit enim esse caduca quae vere, quae semper sunt,
Immortalis amat immortalia, coelestia coelestia, similis similibus capitur:
nisi penitus fuerit corporis immersa, fordibus, atque a natura generositate
eius contagio degenerarit. Neque vero hanc discordiam, vel fabulosus
ille Prometheus insequitur: admixta menti nostrae, de quoque animae
parte particula, neque primitiua conditio indidit: sed peccatum quod
bene conditum erat, male deprauauit: inter bene concordans, dissen-
sionis virus serens. Antea enim & mens corpori sine negocio
imperabat, & corpus animo lubes volensque parebat, nunc contra
perturbato rerum ordine: affectus corporis rationi praerire certant, cogi-
turque illa in corporis sententiam, pedibus discedere. Quare non
absurde peccus hominis, cum leditiola quapiam reipublicae componas
licebit: quam quoniam ex varijs hominum generibus constat, propter
dissensionem studiorum, oportet crebris motibus, & factionibus collidi,
nisi penes unum sit imperij summa: isque sit eiusmodi, ut nihil imperet,
nisi reipublicae, salutaria. Quare necesse est, ut plus in ea valeat,
qui plus sapit, pareat, qui minus. Nihil est autem infima plebe
vecordius: eoque magistratibus obtemperare debet: nullum ipsa gerere
magistratum. Qui vero optimates sunt, aut natu maiores: audiendi sunt
illi quidem in consultationibus, at ita si statuendi arbitrium penes
unum maneat regem: quem admoneri quidem oportet nonnunquam,
cogi vero aut praerire non conuenit. Porro rex ipse nulli pareat,
nisi legi: lex respondet honestatis Ideae. Quod si praeposteris
vicibus vulgus indomitum, & fex illa ciuitatis tumultuosa,
natu maioribus praerire contendit: aut si primates Regis

Prometheus homo
minime de terra fin-
xit cui de omnibus
animalibus particula
addidit

Carnis rebellio
vni orta sit
Respublica quae
liter restitui de-
bet.

Sub animo H
om

imperiū negligūt: coorīe in Repu. nostra periculosa seditio,
 & nisi diuina dictatura succurrit: ad extremā pñitiē res oīs spe
 ciat. In hoīe χ o/ratio regis vice fungit. Optimates accipias li
 cet affectus quosdā, corporeos quidē illos: sed tñ nō perinde
 brutos: qđ gen^o sunt: genuina pietas erga parētes: charitas in
 fratres: beneuolētia in amicos: misericordia in afflictos. Met^o
 infamīa, Cupido honestae opinionis: & si quē sunt cōsimilia.
 Eos porro motus animorū: quā rationis decretis q̄ maxime
 dissident, suntq; insimē ad pecorum humilitatē abiecti: plebis
 quasi vltimā fecem esse puta. cuiusmodi sunt libido: luxus: in
 uidentia: hijsq; cōsimiles animi morbi: qui ad vnū oēs, veluti
 ferui sordidi, & improbi erga stultis sunt coercēdi: vt si queat,
 pensum operaq; a dño p̄scriptā, praestent Sin min^o, nihil certe
 damni dent. Quē oīa Plato diuinitus intelligēs: scripsit in Ti
 maeo filios deorū, ad sui similitudinē, duplex anime genus in
 hoīe fabricatos fuisse, alterū diuinū & immortale: alterū quasi
 mortale, & varijs pturbationibus obnoxiiū: quarū prima sit
 voluptas: esca malorū (vt ait), p̄xima dolor, fuga, sp̄dimentū
 q; bonorū. Deinde metus atq; audacia, consultores amantes.
 Quibus accidit & implacabilis iracūdia. Preterea spes blanda:
 cū irrationabili sensu: amoreq; oīm inuasore. Hae em̄ ferme
 verba Platonis. Nec ignorauit in hmōi pturbationibus coer
 cendis, vitē beatitudinē cōsistere. Scribit enim eodē in opere
 eos qui ista superassent, iuste victuros: iniuste autē, qui ab his
 victi fuissent. Et diuinā quidē animae, i. rationi, tāq; regi in ce
 rebro, velut in arce ciuitatis nostrae, sedē statuit: corpis videli
 cet parte edulissima, caeloq; proxima: tū minime bruta: q̄ppe
 quae & osse sit p̄tenui: neq; neruis: neq; carne onerata, sed sen
 sibus intus forisq; longe munitissima vt illis quali renūciantib;
 bus, nihil tumultus in Repu. cooriret: qđ nō p̄tinus ille p̄sens
 tisceret. At mortalis aīe partes, i. affectus, vt quae ratio v̄l mo
 rigerā est: yel obstrepera: ita ab ea semouit. Nā inter ceruicē
 & diaphragmā, partē animae constituit, fortitudinis atq; irā par
 ticipē: affectū videlicet, seditiosum quidē illū, & cohibendum:
 at non p̄inde brutū: eoq; mediocri interuallo, a summis imisq;

Reipu. cū hoīe
cōparatio

Duplex anima
iuxta Platonē.

Ratio
Ira.
Concupiscētia

semouit, ne vel nimia vicinitate regis occurreret, vel infimae plebis contagio corrupta simul, in eum coniuaret. Vix porro concupiscibile, quae esculenta, & poculenta appetit: quae in Venerem impellimur: porro infra precordia, perculsa regia/in iecur & alium relegauit, ut quasi ferum quoddam, & indomitum animal, illic ad praesepe habitaret, propterea quod ea violentissimos excitare motus conseruit, minimeque praesidis imperijs, audiens esse. Huius infima pars, quae pecorina sit, quaeque rebellis, vel illa pudenda corporis portio, in qua potissimum tyrannidem obtinet, documento potest esse, quae membris ex omnibus vna/frustra reclamante rege, ob scanis motibus, subinde rebellioem parat. Vides nimirum ut haec, summe diuinum animal homo, plene in pecudem desinat. At consultor ille diuinus, sublimi in arce praesidens memor, originis suae, nihil fordidum, nihil humile cogitat. Sceptro autem insignis eburno, propterea quod nihil non rectum imperet, in cuius fastigio aquilam insidere scripsit Homerus, quod ad caelestia subuolans, quae humi sunt, aquilinis oculis despicit. Postremo aurea redimitus corona, Aurum enim in mysticis literis sapientiam fere significat, circulus autem perfecta, & oibus numeris absolutam. Haec sunt enim propriae regum dotes. Primum, ut quae plurimum sapiant, ne quid peccent per errorem, tum ut quae recta sunt, ea modo velint, ne quid contra animi iudicium propter corrupteque faciant. Quartum altera quae careat, eum non regem, sed latronem existimato.

Ornat⁹ regius

Aurum sapientiam significat.

Regum ac principum propria officia

¶ De varietate affectuum.

Noster autem rex, propter aeternam legem, sibi diuinitus insculptam, opprimi quidem potest, corrupti non potest quin reclamet, quin reuocet. Cui si reliqua plebs parebit, nihil ille unquam neque penitendum, neque perniciosum committet, sed summa moderatioem, summamque tranquillitatem gerent vniuersa. Ac de affectibus quidem Stoici, perispateticique non nihil diuersa sentiunt, quantum illud conuenit inter omnes, ratione viuendum non affectu. Sed illis placet, ubi affectibus, qui a sensibus proxime excitantur, tamquam pedagogis / vsus ad iudicium verumque discrimen expetendum, fugiendumque puenieris, tum eos prorsus esse relinquendos. Iam nisi non solum viles non esse / ad sapientiam, verum etiam perniciosos, Atque ob id perfectum illum sapientem

Sensus & affectus pedagogi ad virtutem.